

ADOMO IR MARILĖS SKAITINIAI. 2024, NR. 3

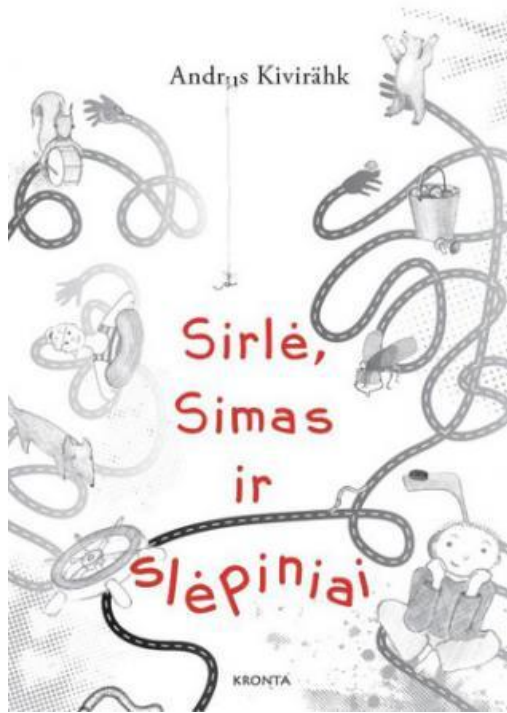

Estų vaikų ir jaunimo literatūra

Sveiki visi, besidomintys vaikų ir jaunimo literatūra!

Įminkite mįslę. Mažiausia iš trijų Baltijos valstybių. Jos kalba priklauso ne indoeuropiečių prokalbei, kaip dauguma Europos kalbų, o finougrų kalbų grupei. Jos didžiausias ežeras – Peipus, ilgiausia upė – Emajogis, o didžiausia šiai valstybei priklausanti sala Baltijos jūroje – Sarema. Talinas, Tartu, Narva, Pernu – šios šalies miestai. Jau žinote, kokia tai valstybė? Žinoma, tai – Estija! O juk 2024-uosius Lietuvos literatūros vertėjų sąjunga paskelbė Estijos literatūros metais. Todėl kovo naujienlaiškį skiriame estų literatūrai – susipažinkime su šios visai netoli mūsų esančios šalies įdomiais autoriais bei knygomis, supažindinkime su jais jaunuosius skaitytojus.

Andrus Kivirähk, *Sirlė, Simas ir slėpiniai* (2010)

Iš estų kalbos vertė Danutė Sirijos Giraitė

Gyvenimas būtų visai paprastas dalykas, jeigu jame nebūtų... slėpinių. O jų turi kiekvienas: mama ir tėtis, brolis ir sesė, svajingasis kiemsargis ir niūrusis ponas Avelė. Slėpiniai gali būti linksmi ir baugūs, o svarbiausia – jų nevalia nepaisyti!

Amžius: 7–10 m.

Tema: šeima, svajonės, paslaptys, vaizduotė, humoras, linksmos nesąmonės

Tai linksmas ir kartkartėmis labai juokingas istorija apie mergaitę Sirlę (ji jau mokinė), jos broliuką Simą (jis dar lanko darželį), jų mamą ir tėtį – kitaip tariant, gražią keturių asmenų šeimą. Jie gyvena lyg ir paprastai, tačiau... kai kada Simas tampa burtininku, Sirlė – padebesiais skrajojančia balerina, mama – karaliene, o tėtis – visas sporto šakas įvaldžiusiu čempionu. Keista? Maža to, jų namo kiemsargis pasirodo esąs visai ne kiemsargis, o tikrų tikriausias Vandenijos princas. Ir tik niūrusis rašytojas ponas Avelė, atrodo, neturi jokių smagių slėpinių... Bet ar tikrai? Vieną dieną mieste pasirodo keistas ir pavojingas žvėris – siaubūnas su dygliais. Kas išgelbės visus miesto gyventojus?

Skaitydami šią knygą, įsitikinsite, kad slėpiniai daro gyvenimą gražesnį ir laimingesnį, kad jie mums padeda susidraugauti ne tik su kitais, bet ir su pačiais savimi. Na, ir dar sužinosite, ar Simui su tėčiu pavyko sumeškerioti žuvį, o Sirlėi – gauti nuostabiojo gelbėtojo Bilo autografą!

Klausimai diskusijai

- Kaip supranti žodį „slėpiniai“? Kuo skiriasi Simo, Sirlės, mamos, tėčio, kiemsargio slėpiniai?

- Kodėl rašytojas ponas Avelė rašo tik baisias istorijas? Surask tą knygos vietą, kurioje paaiškėja pono Avelės paslaptis.
- Kaip manai, kokia yra Sirlės matematikos mokytojos svajonė?
- Kurios knygos vietos tau pasirodė juokingos? Kodėl?
- Kodėl Simo tėtis taip jaudinosi, kad nemoka žvejoti?
- Ar tu turi slėpinių? Nupiešk ką nors iš savo slėpinių pasaulio.

Knygos ištrauka

Bet pirmoji mokslo diena Sirlei nesuteikė džiaugsmo.

– Mus mokys nauja matematikos mokytoja, – pasiskundė ji namie. – Tokia tetulė. Ji dievina savo matematiką ir nuolat vers mus skaičiuoti. Jau rytdienai turiu sudėti visus skaičius nuo vieno ligi šimto.

– Mes tau padėsime, – prižadėjo mama. – Tu sudėsi nuo vieno iki dešimties, aš – nuo dešimties ligi trisdešimties, o tėtis sudės kitus skaičius.

– Kodėl aš turiu daugiausiai dėlioti, ir pačius sunkiausius skaičius! – suburbėjo tėtis ir staiga kad suriks: – Ak šuva koks! Ką gi tu darai! Ten juk nieko nėra!

– Kur šuva? – paklausė Simas.

– Ogi tas vyrukas, tenai, – paaiškino tėtis, per televizorių žiūrėdamas krepšinį. – Jis turi paduoti kamuolį žaidėjui, esančiam po krepšiu, o nutrenkia baląžin kur! Beždžionė!

– Taip, greičiau beždžionė nei šuo, – sutiko Simas nužvelgęs ilgą krepšininką. – Veidas kvailas kaip beždžionės ir ilgos rankos.

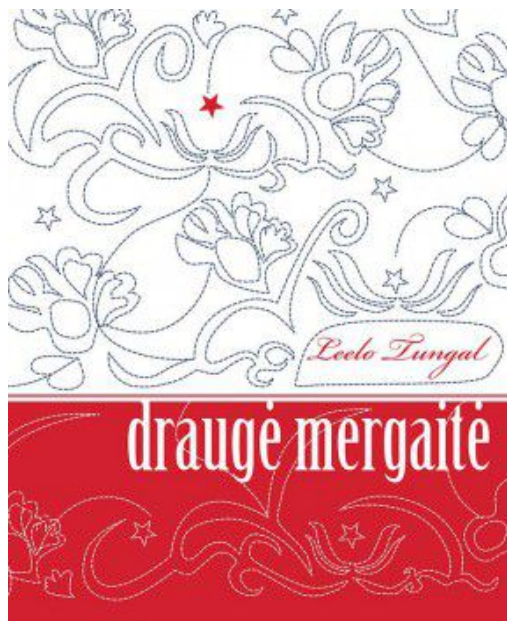
– E che che! – nusijuokė tėtis. – Tikra teisybė. Tu, berniuk, jau neblogai rauki apie krepšinį.

Apie autorių

Andrus Kivirähk (g. 1970 m.) – vienas ryškiausių šiuolaikinių estų rašytojų. Kuria trumpąją prozą, humoreskas, pjeses, filmų scenarijus, romanus, knygas vaikams. Garsiausios jo knygos suaugusiems – „Jaujininkas, arba lapkritis“, „Žmogus, mokėjęs gyvačių kalbą“ (išleistos ir lietuviškai). Šio autoriaus kūryba vaikams pasižymi sodriu šiltu humoru, tad yra labai mėgstama ir vaikų, ir jų tėvelių bei senelių.

Andrus Kivirähk. *Eero Vabamägi / Eesti Meedia* nuotrauka

Leelo Tungal, *Draugė mergaitė ir suaugę žmonės* (2013)

Iš estų kalbos vertė Danutė Sirijos Giraitė

Knygos paantraštė: „Dar vienas pasakojimas apie laimingą vaikystę“. Ką pasakytum, jei sužinotum, kad ši laiminga vaikystė – sovietų okupuotoje Estijoje, o penkerių metų mergaitės Lėlos mamą išsiveda juodai apsirengę vyrai? Lėla lieka gyventi su tėčiu ir tiki, kad vieną dieną mama sugrįš.

Amžius: 10–14 metų

Tema: šeimos istorija, mama, tėtis, giminės, okupacija, dainos, viltis

Lėla – maža mergaitė, dar nelankanti mokyklos, bet jau besimokanti skaityti. Ji labai myli savo mamą ir tėtį, mėgsta tauškėti ir dainuoti. Bet ji bijo tamsos ir juodišių, mat šie pikti vyrai nežinia kodėl išsivedė jos mamą. Vis dėlto Lėlai dar liko tėtis, šunys Sirka ir Slunkius, močiutė ir senelis bei tetos ir dėdės.

Skaitydamas (-a) šią knygą daugiau nei Lėla suprasi, apie ką kalbasi suaugę žmonės, kodėl reikia slėpti Estijos Nepriklausomybės metais tėčio laimėtus medalius, kodėl visi taip nekenčia sovietų valdžios ir bijo naujų represijų. Tačiau ir smagiai pasijuoksi iš Lėlos ir jos tėčio dainų ir pokštų, kuriais jie pažvairina savo gyvenimą, nepaisydami jokių pavojų.

Be to, dėl puikaus vertimo sužinosi ir įdomiausių žodžių bei posakių: poringė, pamplys, valiūkystė, auksas nesamanoja, senas arklys irgi nori avižų ir kitų, o jeigu kurio nors žodžio nesuprasi, galėsi pasiklausti tėvų ar senelių. Knygą puošia labai meniškos, filmą primenančios iliustracijos (dailininkas Urmis Viik).

Klausimai diskusijai

- Ar Lėlos vaikystę galima pavadinti laiminga?
- Kodėl juodišiai išsivedė Lėlos mamą? Ar ji iš tiesų buvo dėl ko nors kalta?
- Kodėl suaugusieji nuolat draudžia Lėlai kitiems pasakoti tai, ką jie tarpusavyje kalbasi apie sovietų valdžią, rusus, Staliną?
- Ką reiškia apibūdinimas „draugė mergaitė“? Paklausk tėvelių ar senelių, ką sovietų okupacijos metais reiškė apibūdinimas „draugas“. Surask knygoje vietą, kurioje pasakojama apie tai, kaip Lėlą pavadino „drauge mergaite“.
- Kodėl Lėlos giminės ilgisi laikų „prieš karą“, kai Estija buvo nepriklausoma? Kuo skyrėsi gyvenimas nepriklausomos Estijos metais nuo gyvenimo sovietų okupacijos metais?
- Ar galėtum Lėlą pavadinti protinga ir drąsia mergaite? Surask knygoje ištrauką, kur atsiskleidžia jos protas ir drąsa.

Knygos ištrauka

– Ar nori riekės vienai rankai, ar abiem rankom? – paklausė tata, nutaisęs gudrią miną.
– Žinai tą seną istoriją, kaip ūkininkas paklausė samdinio, ar tas norįs riekės vienai, ar

dviem rankom? Bernas iškart godžiai atšovė norįs duonos dviem rankom – juk ji tikriausiai dukart didesnė! Bet va tau: šeimininkas atpjovė tokią plony-y-y-télaitę riekę, kuri kone persišvietė. – Še, čia tokia duonos riekė, kurią turi laikyti abiem rankom, kitaip perlūš! – tarė šeimininkas ir atsipjovė la-a-a-bai storą riekę. – Čia tai riekė vienai rankai – neperlūš ir viena ranka laikoma!

Man kiek pagailo samdinio, bet kukšt kukšt krizenau kartu su tata – jo atpjautos riekės visos buvo didelės, vienai rankai, o nuo sirupo burnoje paliko saldu.

Su tata kur kas lengviau būti geram vaikui negu su mamule: ji tikriausiai būtų subarusi mane už nuvarvintus ant stalo klijuotės sirupo lašus, tata nekreipė dėmesio nei į sirupo lašus, nei į pieno purlus, kurie geriant tiško man ant megztinio, tik pasakė:

– Tą istoriją man pasakojo senelė. Ji žinojo aibes visokiausių poringių!

– Papasakok dar kokią senelės poringę! – ėmiau kaulyti, bet tata tik pažvelgė į laikrodį ir išsigando:

– Oi, tau seniai reikėjo būti lovoje! Ką pasakys mamulė, sužinojusi, kad mudu ligi vidurnakčio sakaliojam poringes!

Tai būdingas suaugusiųjų įprotis: kaip tik tuomet, kai kas nors sudomina, jie nusprendžia raginti tave miegoti! Šiuo atžvilgiu tata buvo toks pat neperkalbamas kaip ir mamulė, jis tik murmtelėjo, kai ėmiau burbėti:

– Negelbės čia nei moterų ašaros, nei vaikų verksmas – pinigų reik pragerti!

O kai aš persigandau:

– Ar tu pragersi pinigų, kai aš užmigsiu?

Tata tik nusijuokė:

– Tai irgi mano senelės posakis! Ji buvo Ranameisos smuklininko duktė, nuo mažens prisiklausė valstiečių išminties!

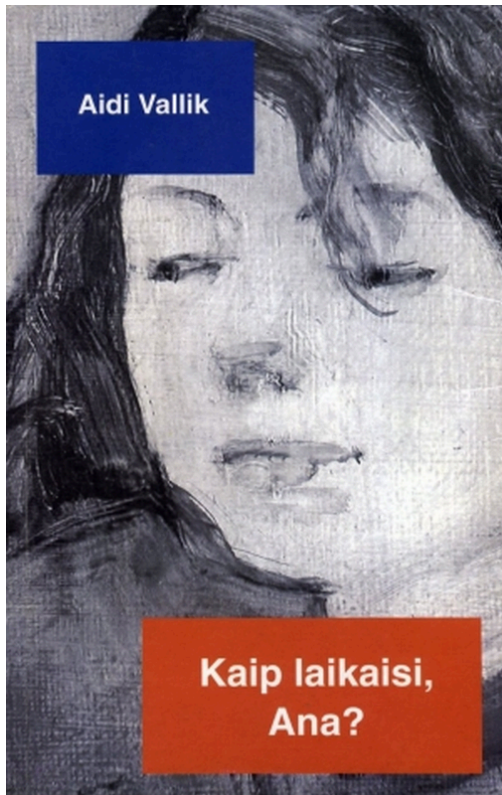
Apie autorę

Leelo Tungal (g. 1947) – mėgstama Estijos vaikų rašytoja, poetė, prozininkė, vertėja. 1994 m. įkūrė žurnalą vaikams „Geras vaikas“ (est. „Hea Laps“), kurio vyriausiąja redaktore dirbo iki 2019 m. Parašė per 80 knygų vaikams ir jaunimui, sukūrė dainų tekstų. Daina su jos sukurtu tekstu netgi buvo išrinkta atstovauti Estijai tarptautiniame dainų konkurse „Eurovizija“! Autorė už savo kūrybą pelnė daugelį svarbių Estijos ir tarptautinių apdovanojimų. Rašytojos vyras buvo kompozitorius Raimo Kangro, ir jų abiejų sukurta roko opera „Šiaurės mergelė“ 1983 m. buvo pastatyta Kauno muzikiniame teatre. Leelo Tungal su vyru užaugino tris dukteris, visos jos – žinomos Estijos kultūros asmenybės.

[Knygos recenzija](#)

Aidi Vallik, *Kaip laikaisi, Ana?* (2005)

Iš estų kalbos vertė Viltarė Urbaitė

Keturiolikmetės Anos pasakojimas apie svarbias pirmąsias patirtis, savarankiškumo pamokas, pirmuosius lemtingus gyvenimo atradimus ir nusivylimus, lūkesčius, baimes ir pagaliau – susitaikymą su tėvais.

Amžius: nuo 14 metų

Tema: šeima, dienoraštis, pabėgimas iš namų, savarankiškas gyvenimas, rizika, draugai, meilė

Ana turi mylinčią ir rūpestingą šeimą – mamą ir tėtį, gerų draugų, yra stropi mokinė. Kaip ir visi paaugliai, paniurna prieš tėvus. Tačiau šiaip viskas yra gerai. Bet sykį ji nueina į rūsį išnešti senų laikraščių, ir ten netikėtai randa... mamos dienoraštį. Mamai tuomet buvo septyniolika. Neatsispyrusi pagundai sužinoti, kuo jaunystėje gyveno mama, Ana ima skaityti dienoraštį. Ir nuo tada jos gyvenimas apsiverčia aukštyn kojomis.

Jeigu kada nors stipriai pykai ant tėvų ar kitų artimųjų, suprasi Anos nuotaikas. Tačiau priėmusios beatodairišką sprendimą merginos laukia neeiliniai išbandymai: nežinomybė, abejotini draugai, rizika ir pavojai. Vis dėlto gūdžiausiomis akimirkomis, kai viskas, rodos, pakimba ant plauko, iš kažkur ateina pagalba ir globa. Kas tai – lemtingi sutapimai, Anos sveika nuovoka ar visur lydinti mamos meilė?

Klausimai diskusijai

- Kaip pasielgtum, radęs (-usi) mamos ar tėčio jaunystės dienoraštį arba laiškų?
- Ar manai, kad tavo mama ar tėtis tau per griežti? Kodėl? Ar sutinki, kad Anos tėvai buvo jai per griežti?
- Kaip manai, ar Anos mama ir tėtis teisingai pasielgė nuslėpę nuo jos, kad Anos tėtis nėra jos tikrasis tėvas?
- Kokie pavojai tyko jauno žmogaus, kuris dar nepasiruošęs gyventi savarankiškai?
- Kodėl turint begalinę laisvę elgtis kaip nori, ir Kertę (Anos mamą), ir pačią Aną apima neviltis ir apatija?
- Ar skaitydamas (-a) knygą, numanei, kas gali slėpti už Vilemo personažo? Apibūdink šį veikėją. Kuo jis patraukia?

Knygos ištrauka

Tuomet mano žvilgsnis užkliuvo už sąsiuvinių krūvelės, kone užverstos dėžėmis. Ant viršutinio mamos ranka buvo kažkas užrašyta. Pasilenkiau pažiūrėti. KERTSĖS NUOSAVYBĖ. SVETIMIEMS NELIESTI! Hm. Kai kurie seni draugai vadina mamą Kertse, taip ją vadindavo jaunystėje. Iš tiesų ji Kertė. Ištraukiau sąsiuvinį iš krūvos.

1984 04 16 Kaip bjauru visą laiką jaustis nusivylusiai & vis tiek juoktis, & vis tiek kitų

akivaizdoje apsimesti laiminga & patenkinta. Nieks nežino, kaip aš mylėjau Tarvį. Tiktai aš, & tai yra gerai. & kartu blogai, nes kaip tik ta meilė ir įvarė man šitą ilgalaikę & alinamą depresiją. Daugiau niekas neegzistuoja. O iš tikrųjų aš – maža, palikta, liūdna raganėlė, kasdien mažiausiai po 3x metanti kortas, sau ir Tarviui. & kortos nerodo, kad kas nors pasikeistų. & Kertsė tarsi mirusi, & nieks negali jos vėl prikelti gyvenimui.

Mamos dienoraštis?! Negi iš tiesų? O dangau, nejaugi mama jį rašė, mano mama? Kiek jai tada buvo metų? Aštuoniasdešimt ketvirtais. Mama gimusi šešiasdešimt septintais. Septyniolika! Trejais metais vyresnė nei aš dabar. Šiaip ar taip, ji buvo labia nusivylusi. Kas tas Tarvis?

1984 04 28 Matau veidrodyje baisų vaizdą, t. y. save. Atrodau kaip sena bjauri boba. Bet nieks, be manęs, nežino, kad aš ir esu sena & pervargusi. Tebūnie tai mano paslaptis. Kaip ir anksčiau, užsitepu ant veido kilą makiažo. Greitai man sukaks 18, & vis tiek jaučiuosi kaip mirusi. Ich beneide sie alle, die vergessen können.

Taip, mamai visada patiko vokiečių kalba. Dėl man visiškai nesuvokiamų priežasčių. Ji dar dabar moka vokiškai, kartais skaito vokiškas knygas. Bet apie ką ji čia rašo? Kas buvo tas Tarvis, kas tai per istorija? Prieš tai nieko nėra, tik tuščias puslapis. Gal tu sąsiuvinių būta daugiau? Pasirausiu tarp dėžių. Ne, kiti tik konspektai. Iš universiteto. Bet tas dienoraštis... Ar labai kiauliškai elgiuosi jį skaitydama? Aš gi žinau, kad nederėtų. Kitų paslaptys – ne mano reikalas. Bet ji, šiaip ar taip, mano mama. Taigi gal tai šiek tiek ir mano reikalas.

Apie autorę

Aidi Vallik (g. 1971) – buvusi literatūros mokytoja, dabar jau žymi estų vaikų ir jaunimo rašytoja – prozininkė, poetė, dramaturgė, scenaristė, taip pat vertėja. Išgarsėjo sukūrusi pirmąją knygą iš ciklo apie Aną – „Kaip laikaisi, Ana?“ Už knygų apie šią heroję trilogiją, pasirodžiusią 2001–2007 m., autorė pelnė apdovanojimų Estijoje ir svetur.

Rašytoja savo kūriniuose įžvalgiai paliečia svarbias šiuolaikinio jaunimo problemas, apie jas pasakoja jautriai ir šiltai, vaikams ir jaunimui priimtina

Mana Kaasik nuotrauka

kalba. Kaip pati yra pasakojusi, romaną apie Aną parašė vadovaudamasi mokinių nurodymais. Pasak jų, įdomus skaityti literatūros kūrinys turi būti apie juos pačius, jame būtina turi būti meilės istorija, šiek tiek sekso, barnių su tėvais ir draugais, nelaimingas atsitikimas. Todėl rašytoja nenustebo, kad pagal šiuos mokinių nurodymus parašytos jos knygos sulaukė didelės sėkmės.

[Knygos recenzija](#)

Naujiena!

**Juhani Puttsepp, Gundega Muzikante,
*Delčia kaip aukso valtis (2023)***

Juhani Püttsepp
Gundega Muzikante

*Delčia kaip
aukso
valtis*

Iš estų kalbos vertė Danutė Sirijos Giraitė

„Žinai, Trepsi, aš pavydžiu dabartiniams vaikams, – kokį laimingą metų jie gyvena! Mūsų šalyje yra smulkių rūpesčių, tačiau labai rimtų nėra. Nėra karo!“ – taip savo senam, nutrintam pliušiniam meškiui Trepsiui, kadaise vadintam migduku, taria Kėtė.

1944-aisiais, tada dar tik aštuonmetė, ji su tėvais, palikusi namus, nuo sovietų okupacijos bėgo į Švediją. Laivais į šią laisvą šalį plaukė daug estų, latvių, lyvių. Kelionė buvo pavojinga. Reikėjo saugotis bombų, patirti jūroje audras, pakeliui netekti draugų. Tai keblūs istorijos vingiai, kuriuos, pasak autoriaus, prisiminti sunku, bet būtina. Nuoširdus

pasakojimas parodo, kaip svarbu net sunkiausiomis aplinkybėmis likti žmogumi, neprarasti jautrumo. Nes net ir grėsmingi įvykiai gali baigtis gerai. Visą šią istoriją dabar jau garbaus amžiaus Kėtė rengiasi papasakoti vaikams, padedama Trepsio, lydėjusio ją nuo vaikystės iki dabar per visus gyvenimo virsmus.

Knyga „Delčia kaip aukso valtis“ pelnė tris svarbiausius vaikų literatūros apdovanojimus: Estijos kultūros kapitalo fondo Metų knygos premiją, Estijos vaikų literatūros centro „Metų razinos“ titulą ir Virumos literatūros premiją. Pastaroji teikiama vertingiausiems Estijos istoriją atskleidžiantiems kūriniam.

Vilniaus apskrities Adomo Mickevičiaus viešoji biblioteka

Trakų g. 10, Vilnius

Vertiname Jūsų komentarus ir pastebėjimus. Jei turite pasiūlymų, susisiekite vaikai@amb.lt
Jeigu nebeturite prenumeruoti naujienlaiškio, spauskite čia.

